

KENNIS VAN EN VOOR DE STAD

Programmalijnen voor kennisontwikkeling

DENKDAG KENNISCENTRUM VLAAMSE STEDEN
23 OKTOBER 2012
ANTWERPEN

Vier lijnen, vier fora voor debat

- Samenwerkingsovereenkomst 2012 - 2016: nieuwe thema's exploreren
 - Over transitie in, door, met steden
 - Demografische uitdagingen: capaciteit en slimme verdichting
- Samenwerkingsovereenkomst 2007 – 2011 wordt verdergezet voor:
 - Wonen (stadscontract)
 - Europa en de steden
 - Voor die thema's al een gezamenlijk parcours en netwerk voorhanden, vragen / keuzes min of meer scherp
- Dat levert verschil in focus op voor de gespreksgroepen

Lijn 1

Steden in Transitie

Steden en Transitie

Waar hebben we het over?

- Transitie gaat over diepgaande wijzigingen in systemen (energie, mobiliteit, voedsel, wonen,...) die maatschappelijke ontwikkeling beheersen en die aan de basis liggen van duurzaamheidsproblemen
 - Duurzame ontwikkeling vraagt radicale omslag van deze systemen richting meer rechtvaardigheid, meer gelijkheid en respect voor ecologische grenzen
 - Overgang naar een meer duurzaam systeem: transitie
- De overgang verloopt moeizaam omdat
 - aan veel belangen en macht geraakt wordt
 - het om langdurige processen gaat
 - op vele niveaus (multi-level) vele actoren betrokken zijn (multi-actor)
- Focus op de rol die steden al spelen / kunnen spelen in die transities

1

Koppelen van internationale en Vlaamse praktijken

- Steden zijn wereldwijd motoren voor duurzame ontwikkeling
 - Vandaag al een indrukwekkend palet van nog te weinig ontsloten lokale initiatieven
- Nuttig na te gaan hoe buitenlandse steden werken aan transities, waar gelijkenissen en verschilpunten zijn met de rol van de steden hier
 - Focus richten op thema's die in Vlaanderen hoog op agenda staan: mobiliteit, wonen en energie

2

Stedenbeleid en transitie management op Vlaams niveau

- Steden zijn de kern voor transitie in Vlaanderen
- De koppeling van Vlaamse kaders en lokaal initiatief is essentieel voor uitbouw transitiearena's
- Aandacht Vlaamse overheid voor transitie management met ViA is sterk toegenomen (13 arena's voor transitie)
- Niet duidelijk hoe Vlaams transitie management zich verhoudt tot steden en stedenbeleid
- Hoe koppelen we lokaal aan Vlaams initiatief?

3

De stad als systeem: basis voor coalities?

- Structurele omslag steunt op brede coalities en nieuwe verbindingen tussen overheid, burgerinitiatief, sociale bewegingen, kennisinstellingen en bedrijfsleven
- Rol van stadsbesturen in die brede coalities roept veel vragen op
 - Langlopende programma's met nog op te bouwen finaliteit
 - Pogingen om coalities te maken, waarbij vooral moet worden ingespeeld op initiatief van anderen
 - Overtuigen, inspelen op initiatief, aanzetten tot gedragsverandering, de inzet van een palet van instrumenten
 - Een inzet van politiek en politiek leiderschap die partijpolitieke agenda's overstijgt en samenhangt met leiderschap in middenveld en bedrijfsleven.

4

Werkt transitie ontgrenzend?

- Systeendenken maakt administratieve schalen zeer relatief (wonen, energie, mobiliteit,...)
- Maakt transitiebenadering het mogelijk oude discussiepatronen die louter over posities gaan (stad 'versus' randgemeenten) te overstijgen?

5

Bestuurlijke organisatie past niet in bekende patronen

Voor bestuurlijke organisatie van die brede coalities zijn ervaringen nog pril en duiken veel vragen op:

- Werken met transitieprogramma's raakt op veel punten sectorale organisatie. Mobiliteit, wonen, voorzieningen, energie,... laten zich niet oplossen binnen die opdeling
- Brede coalities inbedden in de stadsorganisatie of juist grote vorm van autonomie nodig?
- Transitie vraagt type experten dat afwijkt van de klassieke ambtenaar en dus ook qua statuut aangepaste stelsels vergt

6

Transitiemanagement vergt gepaste instrumenten

- Constante voeling met het veld
- Screening van interessante initiatieven
- Zoeken naar intelligente verbindingen tussen overheidsinitiatief, burgerinitiatief en initiatief van ondernemingen
- Fora voor ontmoeting, (fysieke of virtuele) platformen waar initiatieven elkaar kunnen ontmoeten
- Vormen van sensibilisering, educatie, vorming,... zijn cruciaal, permanent en gericht op langdurige beïnvloeding
- Aangepaste informatiesystemen en kennisbundeling in steden zelf en tussen de steden

Lijn 2

Demografische uitdagingen en het capaciteitsvraagstuk

Veel volk verwacht

Veel volk verwacht in de steden

- Volgens de bevolkingsprognoses kent Vlaanderen in 2028 een aangroei van 447.696 inwoners ten opzichte van 2008
- Daarvan komen 129.650 inwoners in één van de 13 centrumsteden terecht
- 28,9 % van de aangroei komt dus voor rekening van de centrumsteden

Sterke groei en toenemende diversiteit huishouden

- In centrumsteden volgens prognoses in 2018 gemiddeld 8% meer huishoudens
- Verschillende maatschappelijke fenomenen duiken gelijktijdig op
- Elke stad kent andere combinaties en verhoudingen qua:
 - vergroening (groei van gezinnen met kinderen)
 - vergrijzing (+ 65 – jarigen)
 - verzilvering (+ 85-jarigen)
 - gezinsverdunning
 - toename van nieuw samengestelde gezinnen
 - toename buitenlandse migratie

Markante cijfers 1

- Bevolking neemt in een aantal steden met meer dan 10 % toe: Antwerpen (+69.784 of 14,7 %), Hasselt (+8.666 of 12,1 %) en Mechelen (+8.870 of 11,1 %) Brugge (- 1,9 %), Kortrijk (+1,3) en Leuven (+1,6) kennen status quo
- Toename van huishoudens is grootst in Hasselt (+5.696 of 17,9 %). Ook Antwerpen (+ 27.638) , Genk (+ 2.557), Roeselare (+3.043), Sint-Niklaas (+3.757) en Turnhout (+1.892) kennen een toename met meer dan 10 %
- Aantal 0 – 2 jarigen neemt in Mechelen (+25,1 %) Gent (+27,5 %) en Antwerpen (+32,2 %) met 1/4 tot 1/3 toe.
- Tendens zet zich versterkt door 5 tot 10 jarigen: Antwerpen (+43,8 %), Gent (+31,6 %) en Mechelen (+29,4 %)

Markante cijfers 2

- Aantal 65 plussers neemt over hele lijn substantieel toe met uitschieters naar boven en beneden: Antwerpen (+12,9 %) enerzijds en Genk (+53,5 %), Hasselt (+58,1 %), Turnhout (+43,2 %) en Roeselare (+42,5 %) anderzijds
- Wat aantal 80 – plussers betreft is kloof nog groter: Antwerpen (+9,2 %) en Genk (+92,2 %) , Hasselt (+78,9 %) en Turnhout (+84,6 %)
- De cijfers voor Brussel reiken maar tot 2018 maar geven dezelfde tendensen aan als voor de steden Antwerpen en Gent.

1

Capaciteit voorzieningen

- Naast kwantiteit ook nood aan diversiteit van woningen en voorzieningen wegens de grote variatie aan samenlevingsvormen
- Spelen we dat tijdig klaar of krijgen we een capaciteitsprobleem qua woongelegenheden, kinderopvang, onderwijsinstellingen, zorgvoorzieningen, ... ?

2

Demografen hebben ook geen glazen bol

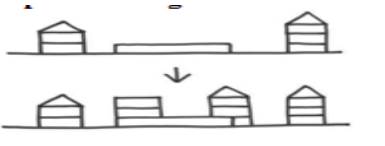
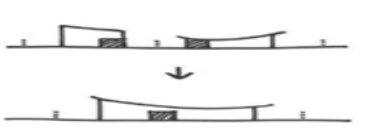

- Infrastructuur moet tegemoet komen aan:
 - de noden van verschillende doelgroepen
 - behoeften van morgen én in de verdere toekomst
- Twee problemen duiken op bij het vooruitkijken
 - Foutenmarge bij prognoses
 - Behoeften fluctueren in de tijd - voorzieningen waar morgen grote nood aan is, zijn binnen 10 jaar mogelijks overbodig (piek voor 0-2 jarigen in 2017, voor 2-4 jarigen 2019 en voor 5-10 jarigen 2024)

3

We zullen meer moeten doen met dezelfde ruimte

- Meer inwoners betekent meer woningen, meer scholen, winkels, zorgcentra, sport- en cultuurvoorzieningen, publieke ruimte, groen...
- Verdere verdichting van de stedelijke kernen meest voor de hand liggend antwoord
- ‘Verdichten om te verdichten’ bedreigt leefbaarheid van de stad en dreigt een verdere stadsvlucht van jonge gezinnen te veroorzaken
- ‘Slim verdichten’ is de boodschap

Slim verdichten: verschillende ruimtelijke strategieën

<p>Stapelen – Bouwen in de hoogte</p>	 <p>The diagram illustrates vertical stacking. The top row shows three separate house-like structures on a flat ground line. An arrow points down to the second row, which shows the same three structures now stacked on top of each other, increasing their height.</p>
<p>Combineren</p>	 <p>The diagram illustrates combining. The top row shows three separate house-like structures. An arrow points down to the second row, which shows the three structures joined together side-by-side, forming a single, wider structure.</p>
<p>Delen</p>	 <p>The diagram illustrates dividing. It shows a colorful, multi-sectioned building with a red base, blue and yellow upper sections, and a green roof. A small figure of a person is shown next to it, suggesting a scale or human presence.</p>
<p>Aanpassen – Hergebruiken</p>	 <p>A photograph of a modern interior space, likely a library or community center. It features a large, open-plan area with a high ceiling, white walls, and several tall, arched windows. The space is furnished with dark grey sofas and a white shelving unit.</p>
<p>Tijdelijk gebruiken</p>	 <p>A photograph of children playing in a sandbox. In the foreground, two young boys are sitting on the sand, looking towards the camera. In the background, other children are playing, and there are yellow wheelbarrows and wooden crates scattered around.</p>

Nood aan aanpasbare, combineerbare en multi-inzetbare infrastructuur

- Vandaag aan handen en voeten gebonden door bovenlokale regelgeving die te sectoraal en vooral te detaillistisch is
- Nieuwsoortige geïntegreerde aanpakken (verweving, combineerbaarheid, aanpasbaarheid en multi-inzetbaarheid) komen daardoor zeer moeizaam tot stand of blijken onmogelijk te zijn

4

Slim verdichten op stadsregionaal vlak

- Stedelijke systemen stoppen niet aan de grenzen van de stad
- Stadsregio wint steeds meer aan relevantie
- Stadsregionaal instrumentarium ontbreekt vandaag
- Nood aan wervende concepten of gebiedsbeelden en creatief proces om ambities te formuleren

5

Medestanders zoeken

- Publieke sector zal uitdagingen niet alleen kunnen torsen
- Zoektocht starten naar intelligente verbindingen tussen overheidsinitiatief, middenveld en markt

Lijn 3

Europa in de steden

De steden in Europa

Europa is geen buitenland meer

- Europa beïnvloedt beleidsruimte van steden steeds meer en sterker, zie onder andere:
 - Het verscherpt toezicht van de Europese Commissie op onze begroting
 - Steun voor grootschalige demonstratieprojecten voor energie-efficiënte steden
 - Voorstellen van richtlijnen inzake overheidsopdrachten, luchtkwaliteit, geluid,...
- Centrumsteden schatten impact van nieuwe regelgeving, programmawijzigingen en nieuwe beleidsinitiatieven onvoldoende in
- Ze ondergaan Europa i.p.v. proactief aan de slag te gaan

Kenniscentrum werkte rond 3 prioriteiten

- Verdere uitbouw en uitwisseling expertise inzake fondsenwerving en projectfinanciering
- Kennisopbouw rond nieuwe Europese beleidsinitiatieven en hun impact op lokaal stedelijk beleid als opstap naar sterkere positionering centrumsteden in Europees beleids- en beslissingsproces
- Versterken (en verankeren) van Europabewustzijn / draagvlak in de stadsorganisatie

Beperkte vooruitgang geboekt bij tweede en derde prioriteit

1

Europa in de stad

- Europawerkers (bijna) altijd geïsoleerd in stadsorganisatie
- Impact in managementteams is zwak tot onbestaande
- Relatie met vakspecialisten in stadsorganisatie eveneens
- Politiek weinig tot geen interesse
- Om effectief te zijn moet inbedding stadsbreed gebeuren
 - Hoe zou de samenwerking tussen Europawerker(s), managementteam, vakspecialisten en politici vorm moeten krijgen om een kwaliteitssprong te kunnen maken?
 - Is er beterschap in zicht bij de start van de nieuwe bestuursperiode? Zijn er veranderingen op til? Welke formules liggen op tafel of staan ter discussie? Of is het debat nog niet gestart en hoe komt dat?

2

De stad in Europa

- Grote terughoudendheid op vlak van deelname aan Europese fora - Mankracht is vandaag niet beschikbaar
- Quasi geen belangenbehartiging t.a.v. het Belgische (Vlaams/federaal) en het Europese niveau (Commissie, Raad en Parlement /netwerken)
- Starten we een gezamenlijke zoektocht naar creatieve formules voor meer impact op Europees beleid of pakt elke stad dit individueel aan?

Lijn 3

Wonen in de stad

1

Stadscontract Wonen continueren maar focussen

- Stadscontract Wonen loopt eind 2012 af maar betaalbaar en kwaliteitsvol wonen in de stad blijft uitdaging.
- Voorstel is verder te werken rond wonen tot 2014 (einde legislatuur VR) maar focussen op beperkt aantal thema's (fiscaliteit en enveloppefinanciering in sociale huisvesting) - Voor de andere thema's nazorg organiseren.
 - Kunnen steden zich vinden in dat voorstel?
 - Op welke wijze formaliseren we dat? Via een nieuw addendum aan het stadscontract, goed te keuren door de vernieuwde gemeenteraad? Via een andere vorm van afspraken met de bevoegde minister of de VR?

2

Enveloppefinanciering

- Stad beschikt over onvoldoende hefboomen en instrumenten om sturend op te treden (vooral bij gemengde sociale woonprojecten en bij stadsvernieuwingsprojecten)
- Enveloppefinanciering mogelijks interessant instrument om regierol steden te versterken
- Burgemeestersoverleg van de 13 centrumsteden besliste in juni die piste verder te onderzoeken

Kunnen we dat aan ?

- Wat zijn de gevolgen voor de stad mocht het werken met een enveloppe ingang vinden?
- Wat impliceert die keuze aan lokale politieke condities?
- Hebben steden daarvoor de nodige ambtelijke capaciteit? Qua kwaliteit en capaciteit?
- Wat betekent dat voor de relatie met de andere woonactoren?
- Vlaanderen zal ongetwijfeld kwaliteitsvoorwaarden stellen voor het financieren en verleggen van de beslissingsmacht naar het lokale niveau. Welke voorwaarden zouden wenselijk / redelijk zijn?

3

Nazorgtraject voor drie werkgroepen

- De voorbije jaren waren ook volgende werkgroepen actief
 - Versterken private huurmarkt
 - Afstemmen Wonen/Welzijn
 - Stedelijk grond- en pandenbeleid
- We willen met de nazorg zowel het (lerend) netwerk onderhouden als inhoudelijk vragen verder bespreekbaar houden
- Wat zou in het nazorgtraject aan bod moeten komen?

4

Stedelijk fiscaal instrumentarium

Wat weten we al?

- Onderzoek van Smolders C. e.a. bracht klaarheid over:
 - Sturende kracht binnengemeentelijke differentiatie van OVV
 - Rudimentair inzicht in impact vervennootschappelijking op lokale fiscaliteit
 - Relatie tussen KI en woningprijzen
 - Eerste verkenning van mogelijkheden om KI als basis van verschillende vastgoedbelastingen te vervangen door de marktwaarde van woning

Stedelijk fiscaal instrumentarium te onderzoeken pistes

- Intussen voorstellen vervolgonderzoek (WOZ / impact stedelijke administratie en effecten vervennootschappelijking op lokale fiscale capaciteit ingediend bij Team Stedenbeleid.
- Problematiek van het totaal gebrek aan deling en uitwisseling van data aangekaart
- Vervolgtraject is uitgetekend en vraagt voorlopig geen bijkomend debat

KENNISCENTRUM
VLAAMSE STEDEN